

R. KIPLINGAS

APIE KATINĄ, KURIS MĖGO VAIKŠČIOTI VIENAS

APIE AUTORIŲ

Anglų rašytojas, Nobelio premijos laureatas Radjardas Džozefas Kiplingas (1865—1936) — visame pasaulyje žinomas vaikų literatūros klasikas. Nėra šalies, kurios vaikučiai nežinotų jo pasakų apie Drambliuką, Mauglį, Riki Tiki Tavi, Katiną, kuris mėgo vaikščioti vienas, ir kitų.

Su R.Dž. Kiplingo pasakomis Lietuvos vaikai susipažino 1923 m., kai „Spaudos Fondas“ išleido Kazio Binkio verstą pasaką „Drambliūkštis“. Vėliau daug pasakų spausdino „Žvaigždutė“ ir kiti vaikų laikraščiai. Nemažai rašytojo kūrinių į lietuvių kalbą išvertė J. Jablonskytė-Petkevičienė, V. Kamantauskas ir kiti. Pasaka „Apie katiną, kuris mėgo vaikščioti vienas“, paimta iš rinkinio „Štai kur pasakos!“, išleisto 1939 metais.

Dabar, mano mielasis skaitytojau, klausyk labai atidžiai ir stebėk, nes tai, apie ką bus pasakojama, vyko dar tada, kai naminiai gyvuliai visi tebebuvo laukiniai. Ir šuo buvo laukinis, ir arklys buvo laukinis, ir karvė, ir avis, ir kiaulė — visi buvo laukiniai, tokie laukiniai, kokie tik begalėjo būti — ir visi jie klajojo laukinėse giriose kiekvienas skyriumi. Bet iš visų didžiausias laukinis buvo Katinas. Jis klajojo visur pats vienas ir visos vietos, kuriomis jis klajojo, buvo tokios pat vienišos, kaip ir jis.

Žinoma, žmogus tada irgi buvo laukinis. Jis buvo tikrai laukinis. Jis net nemėgino mesti laukinių įpročių, kol sutiko moterį, kuri jam pasakė, kad ji nemėgstanti gyventi taip nejaukiai, kaip jis. Ji atrado gražų, sausą urvą vietoj šlapių lapų krūvos, išbarstė jį švariu smėliu, pakūrė jaukią ugnį urvo gale, pakabino išdžiovintą laukinio arklio odą uodega žemyn ant urvo angos ir tada pasakė:

— Įeidamas valyk kojas, mielasis, dabar jau mes turėsime tikrus namus.

Tą naktį, mano mielasis skaitytojau, jie valgė laukinę avių, pakeptą ant karštų akmenų ir paskanintą laukiniu česnaku ir laukiniais pipirais; paskui jie valgė laukinę antį, prikimštą laukinių ryžių, čiulpė laukinių jaučių smegeninius kaulus ir ragavo kitus laukinius skanėstus. Po to vyras, laimingas, kaip niekad iki to laiko, atsigulė miegoti prie ugnies; moteris atsisėdo ir ėmė šukuotis plaukus. Ji paėmė avino peties kaulą, didelį, plokščią su briaunomis kaulą, pažvelgė į nuostabius ženklus jame, įmetė daugiau malkų į ugnį ir ėmė burti. Burdama ji ėmė dainuoti — ir tada suskambėjo pirmoji daina pasaulyje.

Tuo tarpu drėgnose laukinėse giriose susirinko visi laukiniai gyvuliai ir sustojo taip, kad iš tolo galėtų matyti ugnies šviesą; jie žiūrėjo ir galvojo, ką visa tai reiškia.

Laukinis arklys treptelėjo savo laukine koja ir tarė:

— Mano draugai ir mano priešai! Kodėl vyras ir moteris pakūrė tokią didelę ugnį tame dideliame urve? Ar nepadarys jie mums žalos?

Laukinis šuo pakėlė savo laukinę nosį, užuodė keptos avienos kvapą ir tarė:

— Nueisiu ten pažiūrėti ir paskui papasakosiu. Manau, kad ten gali būti neblogai, Katine, eime drauge!

— Ne, — atsakė Katinas. — Aš esu Katinas, kuris visur vaikšto vienas ir tik vienišomis vietomis. Aš eisiu kartu.

— Jei taip, tai mes niekad nebūsime draugai, — pasakė laukinis šuo ir nubėgo prie urvo. Kai jis šiek tiek atsitolino, Katinas pasakė sau:

— Kodėl gi aš pats vienas negaliu ten nueiti ir viską apžiūrėti, kaip man patinka?

Jis nušliaužė paskui laukinį šunį švelniai, labai švelniai ir pasislėpė, kad viską galėtų girdėti.

Laukinis šuo, pasiekęs urvo angą, savo nosimi pakėlė išdžiovintą arklio odą ir suuodė skanų keptos avienos kvapą. Moteris, žiūrėdama į platų kaulą, išgirdo šlamesį, susijuokė ir tarė:

— Štai jau ateina pirmasis. Laukini padare iš laukinių girių, ko nori?

Laukinis šuo atsakė:

— Mano priešė ir žmona mano priešo! Kas čia taip gardžiai kvepia laukinėse giriose? Tada moteris pagriebė keptos avienos kaulą, numetė jį laukiniam šuniui ir tarė:

— Laukini padare iš laukinių girių, imk ir paragauk!

Laukinis šuo sugrauzė kaulą, kuris buvo jam toks skanus, kokio jam dar niekad nebuvo tekę ragauti, ir tarė:

— Mano priešė ir žmona mano priešo, duok man dar kita.

Moteris atsakė:

— Laukini padare, padėk mano vyrui per dieną medžioti, o naktį saugok šį urvą, tada aš tau duosiu tiek keptų kaulų, kiek tik panorėsi,

— Ė, — tarė klausydamasis Katinas, — ji gudri moteris, bet už mane nėra gudresnė.

Laukinis šuo įšliaužė į urvo vidų, padėjo savo galvą ant moters kelių ir tarė:

— Mano drauge ir žmona mano draugo, aš padėsiu tavo vyrui per dieną medžioti, o naktį saugosiu jūsų urvą,

— Ė, — tarė klausydamasis Katinas, — baisiai kvailas šuo! — Ir jis nuėjo atgal per slapiąsias girias, kraipydamas savo laukinę uodegą, bet to jis niekad niekam nepasakojo.

Kai vyras pabudo, jis tuoj paklausė:

— Ką čia veikia laukinis šuo? Moteris jam atsakė:

— Jis dabar jau nebe laukinis šuo, bet pirmasis mūsų draugas. Paimk jį su savimi eidamas medžioti.

Kitą naktį moteris pripjovė glėbius šviežios pievos žolės, išdžiovino ją prieš ugnį, kad kvėpėtų kaip ką tik nupjautas šienas, padėjo prie urvo angos ir nupynė apynasrį. Tada ji vėl pažvelgė į avino peties kaulą, ta dideli, platų su briaunomis kaulą, ir ėmė burti. Vėl suskambėjo daina — antroji nuostabių burtų daina pasaulyje.

Tuo metu laukinėse giriose visi laukiniai gyvuliai stebėjosi, kas galėjo atsitikti laukiniam šuniui, ir pagaliau laukinis arklys treptelėjęs koja tarė:

— Eisiu ir pažiūrėsiu, kodėl laukinis šuo negrįžo. Katine, eime drauge!

— Ne, — atsakė Katinas. — Aš vaikštau pats vienas vienišomis vietomis. Aš neisiu.

— Bet vis dėlto ji nusekė paskui laukinį arklį, kaip ir pirmąjį kartą, ir pasislėpė, kad galėtų viską girdėti.

Kai moteris išgirdo bildesį laukinio arklio, kurio ilgi karčiai painiojo jam kojas, nusijuokė ir tarė:

— Štai ir antrasis. Laukini padare iš girių, ko nori?

Laukinis arklys atsakė:

— Mano priešė ir žmona mano priešo, kur yra laukinis šuo!

Moteris nusijuokė, pagriebė kaulą su briaunom, pažvelgė į jį ir tarė:

— Laukini padare! Tu atėjai čia ne dėl laukinio šuns, bet dėl šios gardžios žolės.

Laukinis arklys, suklypęs dėl savo ilgų karčių, tarė:

— Tai tiesa! Duok man jos paėsti. Moteris atsakė:

— Laukini padare, nulenk savo laukinę galvą ir nešiok, ką tau uždėsiu, tada gausi ėsti nuostabios žolės triskart per dieną.

Katinas, kuris vėl klausėsi, tarė:

— Ji gudri moteris, bet ne gudresnė už mane. Laukinis arklys nulenkę savo galvą, o moteris

užnerė jam nupintą apynasrį. Tada jis, alsuodamas į jos kojas, prašneko:

— Mano ponias ir žmonas mano pono! Būsiu jūsų tarnas už nuostabią žolę.

— Baisiai kvailas arklys! — tarė Katinas ir nuėjo atgal per slapiąsias girias, kraipydamas savo laukinę uodegą, bet šito jis niekam nepasakojo.

Kai vyras su šunimi grįžo iš medžioklės, jis tuojau paklausė:

— Ką čia veikia laukinis arklys? Moteris jam atsakė:

— Jis dabar nebe laukinis arklys, bet pirmasis mūsų tarnas, nes jis visada nešios mus iš vienos vietos į kitą. Ir tu dabar galėsi joti į medžioklę.

Kitą dieną, aukštai iškėlusį savo galvą, kad laukiniai ragai neįstrigtų tarp laukinių medžių, laukinė karvė priėjo prie urvo, o Katinas sekė ją ir pasislėpė lygiai taip, kaip ir pirma. Viskas nutiko lygiai taip pat, kaip ir anksčiau. Katinas irgi pakartojo tuos pačius žodžius. Kai laukinė karvė pažadėjo duoti moteriai pieno kiekvieną dieną už nuostabią žolę, katinas nuėjo atgal per slapiąsias girias, kraipydamas savo laukinę uodegą lygiai taip, kaip pirma. Bet jis nieko niekam nepasakė. Ir kai vyras, arklys ir šuo grįžo namo iš medžioklės ir paklausė apie karvę, moteris atsakė:

— Ji dabar nebe laukinė karvė, bet gero maisto tiekėja. Ji mums duos šilto, balto

pieno, o aš ja rūpinsiuosi, kai tu, pirmasis draugas ir pirmasis tarnas išeisite medžioti. Kitą dieną Katinas laukė ir stebėjo, ar koks kitas laukinis žvėris neis į urvą, bet niekas nesiryžo, ir Katinas vaikščiojo sau vienas. Jis matė moterį melžiant karvę, matė ugnies šviesą urve ir užuodė šilto balto pieno kvapą. Katinas neiškentė ir tarė:

— Mano priešė ir žmona mano priešo, kur nuėjo laukinė karvė?

Moteris vėl nusijuokė ir atsakė:

— Laukini padare, grįžk atgal į girias, nes aš jau supyniau savo plaukus, išmečiau burtų kaulą, ir mums urve nebereikia jau nei draugų, nei tarnų.

Tada Katinas pasakė:

— Aš nesu nei draugas, nei tarnas. Aš esu Katinas, vaikščioju pats sau vienas ir noriu patekti į jūsų urvą.

Moteris jam atsakė:

— Tai kodėl tu neatėjai su pirmuoju draugu pirmąjį vakarą!

Katinas supyko ir tarė:

— Ar šuo pasakojo ką nors apie mane? Moteris nusijuokė ir tarė:

— Tu esi Katinas, kuris vaikščioji pats sau vienas vienišomis vietomis. Tu nesi nei draugas, nei tarnas. Tu pats pasakei. Eik sau ir vaikščiook pats vienas po tokias pat vietas.

Tada Katinas apsimetė nuliūdęs ir tarė:

— Ar aš niekad negalėsiu ateiti į urvą? Ar niekad neteks man sėdėti prie šiltos ugnelės? Ar niekad negalėsiu gerti šilto balto pienelio? Tu esi labai išmintinga ir graži, tad neturėtum būti žiauri Katinui.

Moteris jam atsakė:

— Žinau, kad esi išmintinga, bet nežinojau, kad aš graži. Susitarkim tada šitaip: jei aš kada nors pagirsiu tave, tu galėsi ateiti į urvą.

— O jei tu du kartus pagirsi mane? — paklausė Katinas.

— Šito niekad nebus, — atsakė moteris. — Bet jei aš du kartus pagirčiau tave, tu galėsi sėdėti urve prie ugnies.

— O jei tu tris kartus pagirsi mane? — vėl paklausė Katinas.

— Šito niekad nebus, — atsakė moteris. — Bet jei aš tris kartus pagirčiau tave, tai tada galėsi gauti šilto pieno tris kartus per dieną.

Tada Katinas išlenkė savo nugara ir tarė:

— Tegul dabar urvo angos uždanga ir ugnis urvo gilumoje, ir pieno puodai prie ugnies atsimens, ką mano priešas ir žmona mano priešo pasakė.

Ir jis nuėjo per slapiąsias girias, kraipydamas savo laukine uodegą.

Tą vakarą, kai vyras, arklys ir šuo grįžo namo iš medžioklės, moteris nieko nepasakojo jiems, kaip ji susiderėjo su Katinu, bijodama, kad jiems tai gali nepatikti. Katinas nuėjo toli ir pasislėpė šlapiose giriose pats vienas. Jis nesirodė taip ilgai, kad net moteris jį visai pamiršo. Tik tai šikšnosparnis, mažasis šikšnosparnis, kuris kabėjo žemyn vidury urvo, žinojo, kur pasislėpė Katinas. Kiekvieną vakarą šikšnosparnis nulėkdavo pas Katiną ir pasakodavo jam naujienas.

Vieną vakarą šikšnosparnis tarė:

— Urve yra kūdikis. Jis yra naujas, rusvas, riebus ir mažas, o moteris be galo myli jį.

— Štai kaip! — tarė klausydamas Katinas. — Bet ką mėgsta tas kūdikis?

— Jis mėgsta daiktus, kurie kutena ir yra minkšti, — atsakė šikšnosparnis. — Jis mėgsta laikyti šiltus daiktus savo rankutėse, kai eina miegoti. Jam taip pat patinka, kai su juo žaidžia — jis visa tai labai mėgsta.

— Ė, — tarė Katinas, išgirdęs tas naujienas, — man jau metas veikti.

Kitą naktį Katinas vaikščiojo drėgnose dykumos giriose ir paryčiui, kai vyras, arklys ir šuo išėjo medžioti, pasislėpė arti urvo. Moteris tą rytą daug virė, jos kūdikis verkė ir trukdė jai. Tada ji išnešė mažylį į lauką ir davė jam pilną saują akmenėlių pažaisti, bet kūdikis vis verkė.

Tai matydamas, Katinas ištiesė savo švelnią leteną, paglostė kūdikiui per skruostus ir sumurkė. Jis trynėsi į vaiko riebius keliukus ir kuteno savo uodega jo riebių smakriuką. Kūdikis ėmė juoktis, o moteris, tai išgirdusi, nusišypsojo.

Šikšnosparnis, kuris žemyn galva kabėjo urvo angoje, tarė:

— Mano šeimninke, žmona mano šeimninke ir motina mano šeimninke sūnaus! Laukinis giriu žvėris puikiai žaidžia su tavo kūdikiu.

— Tebūnie palaimintas tas laukinis žvėris, kas jis bebūtų, — tarė moteris išsitiesdama, — nes aš buvau užimta ši rytą, ir jis padarė man gera.

Tą pačią akimirką, mano mielas skaitytojau, džiovintos arklio odos uždanga, kuri buvo pakabinta uodega žemyn ant urvo angos, nukrito, prisiminusi susitarimą, kurį moteris buvo padariusi su Katinu. Kai moteris priėjo pakelti uždangos, ji pamatė Katiną visai patogiai atsisėdusį vidury urvo.

— Mano priešė, žmona mano priešo ir motina mano priešo, — tarė Katinas, — tai aš, nes tu jau kartą pagyrei mane. Dabar aš visada galiu sėdėti urve, bet vis tiek esu Katinas, kuris vaikščioja pats vienas vienišomis vietomis.

Moteris labai supyko, stipriai sukando lūpas, paėmė ratelį ir ėmė verpti.

Kūdikis vėl ėmė verkėti, nes Katinas išėjo, o moteris negalėjo jo nuraminti. Jis raitėsi, spardėsi ir net pamėlynavo berėkdamas.

— Mano priešė, žmona mano priešo ir motina mano priešo, — tarė jai Katinas, — paimek siūlo galą, kurį verpi, pririšk jį prie ratelio ir patampyk ant aslos, tada aš tau parodysiu burką, kuris prajuokins tavo kūdikį dar garsiau, negu kad jis verkia.

— Gerai, — tarė moteris, — nes kitaip aš išeisiu iš proto, bet aš tau už tai nedėkosiu.

Ji pririšo siūlą ir ėmė traukti jį po aslą, katinas bėgo paskui jį ir graibstė savo letenomis, ritinėjosi kūliais, permesdamas siūlą užpakalin per savo pečius, gaudė jį savo užpakalinėmis kojomis, tai dėdamasis jį pametęs, tai vėl rasdamas, kol pagaliau kūdikis ėmė taip garsiai juoktis, kaip pirma verkė ir dargi pradėjo rėplioti paskui Katiną. Jis tol krykštavo, kol pavargo ir užmigo su Katinu rankose.

— Dabar, — tarė Katinas, — aš padainuosiu jam dainą, kuri užmigdytų jį visai valandai. — Ir jis pradėjo murkti — tai garsiau, tai tyliau, kol kūdikis stipriai užmigo.

Moteris šypsojosi, žvelgdama į juos abu, ir tarė:

— Nuostabiai padaryta, Tu iš tikrųjų esi labai gudrus, Katinėli!

Tą pačią akimirką, mano mielas skaitytojau, dūmai ėmė veržtis atgal į urvą debesimis, nes jie prisiminė moters ir Katino susitarimą. Kai jie išsisklaidė, Katinas

jau buvo patogiai įsitaisęs prie ugnies.

— Mano priešė, žmona mano priešo ir motina mano priešo, — tarė Katinas, — tai aš esu, nes tu antrą kartą pagyrei mane. Dabar aš visada galiu sėdėti prie šiltos ugnelės urvo gale, bet vis dėlto aš esu Katinas, vienas vaikščioju vienišomis vietomis.

Tada moteris labai supyko, paleido savo plaukus, įmetė daugiau malkų į ugnį, atnešė platų avienos peties kaulą ir pradėjo burti, kad netektų jai trečią kartą pagirti Katino. Šį kartą ji nebedainavo burdama. Visur pasidarė taip tylu, kad net iš kampo iššliaužė mažutė pelytė ir perbėgo per aslą.

— Mano priešė, žmona mano priešo ir motina mano priešo, — tarė Katinas, — ar ta maža pelytė atsirado dėl tavo burtų?

— O ne! Tikrai ne, — atsakė moteris. Ji numetė kaulą, užšoko ant suoloelio prieš ugnį ir ėmė greitai šukuoti savo plaukus bijodama, kad pelė neįsiveltų į juos.

— Bet man, — tarė Katinas, visa tai stebėdamas, — pelė visai nepakenks, jei aš ją suėsiu.

— Tikrai nepakenks, — atsakė moteris, šukuodama savo plaukus, — greičiau suėsk ją, ir aš tau būsiu labai dėkinga.

Katinas pašoko, pagavo pelę, ir moteris tarė:

— Šimteriopai dėkinga tau. Net pirmas draugas nėra toks greitas, kad galėtų sugauti mažas pelytes. Tu turi būti labai išmintingas.

Tą pačią akimirką, mano mielasis skaitytojau, pieno puodas, kuris stovėjo prie ugnies, sprogo į dvi dalis, prisiminęs tuo pažadus, kuriuos moteris buvo padariusi Katinui. Kai moteris nušoko nuo suoloelio, Katinas jau lakė šiltą, baltą pieną, kurio šiek tiek buvo likę vienoje puodo šukėje.

— Mano priešė, žmona mano priešo ir motina mano priešo, — tarė Katinas, — tu jau tris kartus pagyrei mane, ir dabar aš galiu visada lakti šiltą, baltą pieną tris kartus per dieną. Bet vis tiek aš esu Katinas, vaikščioju vienas vienišomis vietomis.

Bet šį kartą moteris nusijuokė, pastatė Katinui šilto, balto pieno dubenėlį ir tarė:

— Tu, Katine, esi gudrus kaip žmogus, bet atsimink, kad apie mūsų ankstesnį susitarimą nei mano vyras, nei šuo nieko nežino. Iš tiesų aš nežinau, ką jie pasakys, grįžę namo.

— O kas man! — atsakė Katinas. — Jei aš jau turiu vietą urve prie ugnies ir šilto, balto pieno triskart per dieną, man visai nerūpi, ką vyras ir šuo gali padaryti.

Tā vakarā, kai vyrs ir ūo ģēo ģ urvā, moteris papasakojo viskā apie ankstyyvesnes derybas, o Katinas tuo tarpu sēdēo priē ugnies ir ūypsojosi. Tada vyrs tarē:

— Taip tai taip, bet jis nebuvo susitarēs su manimi ir su visais kitais ūmonēmis, kurie bus po manēs.

Jis nusiavē savo odinius batus, paēmē savo akmeninģ kirvģ (iŝ viso bus jau trys daiktai), atnešē medūio gabalā ir kitā maūā kirvukā (iŝ viso penki daiktai), sudēo juos ģ eilē ir tarē:

— Dabar ir mes susitarsime, Jei tu būdamas urve negaudysi peliū, tai aŝ mētysiu ģ tave tuos penkis daiktus, kur tik tave pamatysiu, ir taip darys visi kiti ūmonēs, kurie gyvens po manēs.

— Ē, — tarē sau moteris pasiklausiusi, — tas Katinas labai gudrus, bet vis dēlto ne toks gudrus kaip mano vyrs.

Katinas suskaiċiavo penkis daiktus (o jie atrodē gana sunkoki) ir tarē:

— Aŝ visada gaudysiu peles, kai būsiu urve, bet aŝ vis tiek paliksiu Katinas, vaikūċiojāŝ sau pats vienas visur, kur tik panorēsiu.

— Bet tik tada, kai manēs nebus arti, — tarē vyrs, — Jeigu tu nebūtum pasakēs paskutiniū ūodūiū, būċiau palikēs ramybēje visus tuos daiktus visam laikui, bet dabar aŝ mētysiu savo batus ir savo maūā akmens kirvukā ģ tave, kai tik susitiksime. Ir taip darys visi padorūs vyrai, kurie gyvens po manēs.

Tada ģsikiūšo ūuo:

— Palauk ūiek tiek! Jis dar nesusitarē su manimi ir su visais tikrais ūunimis, kurie bus po manēs. — Ir iŝūiepēs dantis tarē: — Jeigu nebūsi ūvelnus kūdikiui, tai aŝ tave gaudysiu ir sugavēs smarkiai kandūiosiu. Ir taip darys visi tikrieji ūunys, kurie gyvens po manēs.

— Ē, — tarē moteris, — Katinas labai gudrus, bet ūuo uū ģj gudresnis.

Tuo metu Katinas suskaiċiavo ūuns dantis (jie jam pasirodē tokie aūtrūs) ir tarē:

— Būsiu kūdikiui ūvelnus, kai būsiu urve, bet tik tol, kol jis stipriai netampys mano uodegos, bet vis dēlto aŝ liksiu Katinas ir vaikūċiosiu, kur tik panorēsiu.

— Bet tik tada, kai manēs arti nebus, — tarē ūuo. — Jei nebūtum pasakēs paskutiniū ūodūiū, būċiau tau daugiau nerodēs savo dantū, bet dabar aŝ vaikysiu tave ģ medūius, kur tik susitiksime. Taip pat vaikys tave ir visi kiti tikrieji ūunys, kurie bus po manēs.

Tada vyrs sviedē savo batus ir maūā akmens kirvukā (iŝ viso tris daiktus) ģ katinā, ir ūis iŝdūmē iŝ urvo. ūuo nusivijo ģj ģ medģ, ir nuo tos dienos, mano mielasis skaitytojau, trys vyrai iŝ penkiū visada mēto ģ katinā, kā tik nutvērē, o visi tikrieji ūunys vaiko ģj ģ medģ, bet Katinas irgi laikosi savo paūadū. Jis gaudo peles ir yra ūvelnus vaikams tol, kol jie per stipriai netampo jam uodegos. Kartkartēmis, kai mēnuo pateka ir ateina naktis, jis vėl lieka katinas, vaikūċioja pats sau vienas vieniūomis vietomis. Tada visiūkai vienas iŝeina ģ drēgnāūias girias, ģlipa ģ medūius arba ima laipti stogais, kraipydamas savo laukinē uodegā.